

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за вересень 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	5
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ ТА СУДОВОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	6
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	12
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	12
1. Співучасть у кримінальному правопорушенні	12
2. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	15
3. Покарання та його види	17
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	18
4. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України.....	18
5. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	20
6. Кримінальні правопорушення проти власності	22
7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.....	25
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	26
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	26
1. Засади кримінального провадження	26
2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження.....	28
3. Докази і доказування	29
II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ.....	34
4. Слідчі (розшукові) дії	34
5. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування	38
6. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.....	39
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	42
7. Підготовче провадження	42
8. Судовий розгляд	43

9. Судові рішення	45
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	46
10. Провадження в суді апеляційної інстанції	46
V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	48
11. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб	48

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ДТП	Дорожньо-транспортна пригода
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ЦК	Цивільний кодекс України

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Суд касаційної інстанції після встановлення підстав, передбачених п. 4-1 ч. 1, п. 1-2 ч. 2 ст. 284 КПК, скасовує судові рішення і закриває кримінальне провадження з цих підстав щодо особи, незважаючи на те, що місцевим судом під час виконання вироку в порядку п. 13 ч. 1 ст. 537 КПК її звільнено від покарання на підставі ч. 2 ст. 74 КК, у зв'язку з усуненням законом караності за діяння, за яке особу було засуджено

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185, ч. 4 ст. 185 КК. Місцевий суд під час виконання вироку в порядку п. 13 ч. 1 ст. 537 КПК звільнив обвинуваченого від покарання на підставі ч. 2 ст. 74 КК, у зв'язку з усуненням законом караності діяння, за яке було засуджено особу.

У касаційній скарзі обвинувачений просив закрити кримінальне провадження у зв'язку з декриміналізацією кримінальних правопорушень, за які його було засуджено.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, зазначених у постанові Першої судової палати ККС ВС від 17.12.2024 у справі № 331/3944/22 та постанові Третьої судової палати ККС ВС 31.10.2024 у справі № 758/5467/23.

Позиція ОП ККС ВС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій, закрито кримінальне провадження за ч. 1 ст. 185, ч. 2 ст. 185, ч. 2 ст. 15 ч. 2 ст. 185, ч. 4 ст. 185 КК на підставі п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що зі змісту ЗУ від 18.07.2024 № 3886-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» та ст. 284 КПК слідує, що за відсутності згоди обвинуваченого та в разі, якщо судом встановлено вчинення ним діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність, суд закриває кримінальне провадження у порядку п. 1-2 ч. 2 ст. 284 КПК з підстави, передбаченої п. 4-1 ч. 1 ст. 284 цього Кодексу.

Статтею 440 КПК регламентовано, що суд касаційної інстанції, встановивши обставини, передбачені ст. 284 КПК, скасовує обвинувальний вирок чи ухвалу і закриває кримінальне провадження. Разом із цим п. 13 ч. 1 ст. 537 КПК передбачає, що під час виконання вироків суд, визначений ч. 2 ст. 539 цього Кодексу, має право вирішувати питання про звільнення від покарання і пом'якшення покарання у випадках, передбачених частинами 2 і 3 ст. 74 КК. Застосування п. 13 ч. 1 ст. 537 КПК кримінальним процесуальним законодавством не ставиться в залежність від того, чи оскаржені судові рішення в касаційному порядку, та чи здійснюється

касаційне провадження.

Постанова ОП ККС ВС від 22.09.2025 у справі № 591/7096/21 (провадження № 51-2471кмо24)–
<https://reyestr.court.gov.ua/>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ ТА СУДОВОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. Можливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про встановлення процесуального строку у кримінальному провадженні (кримінальне провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді скасовано постанову слідчого про зупинення досудового розслідування та встановлено процесуальний строк для проведення досудового розслідування й прийняття прокурором одного з передбачених ст. 283 КПК процесуальних рішень. Ухвалою апеляційного суду апеляційні скарги прокурора та представника потерпілого, подані на зазначену ухвалу слідчого судді, на підставі п. 3 ч. 3 ст. 399, ч. 4 ст. 399 КПК, повернуто особам, які їх подали. Таке рішення суд обґрунтував тим, що ухвала слідчого судді, постановлена в порядку статей 28, 114 КПК, відповідно до приписів ч. 3 ст. 307, ст. 309, ч. 3 ст. 392 КПК окремому апеляційному оскарженню не підлягає.

У касаційних скаргах прокурор та представник потерпілого зазначають про необґрунтоване застосування судом апеляційної інстанції п. 3 ч. 3 ст. 399 КПК щодо повернення їх апеляційних скарг.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстави передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: наявність у цьому провадженні виключної правової проблеми щодо можливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про встановлення процесуального строку у кримінальному провадженні.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Третьої судової палати ККС вказала, що вищезазначене питання неодноразово ставало предметом вирішення різних колегій суддів ККС, судової палати, а також ОП ККС ВС.

Так, Другою судовою палатою ККС в постанові від 18.10.2019 (справа № 757/37346/18-к; провадження № 51-1329кмп19) сформульовано висновок щодо застосування приписів ст. 309 КПК у взаємозв'язку із положеннями ч. 4 ст. 399 цього Кодексу, за яким ухвали слідчих суддів, постановлені в порядку статей 28, 114 КПК, окремому апеляційному оскарженню, відповідно до положень ст. 309 КПК, не підлягають.

ОП ККС ВС в постанові від 16.09.2024 (справа № 761/26342/22, провадження № 51-7561кмо23) відступила від вказаної правової позиції та зробила висновок, за яким ухвала слідчого судді, якою встановлено строк для проведення процесуальних дій, необхідних для закінчення досудового розслідування, підлягає апеляційному оскарженню як така, що не передбачена законом.

Колегія суддів Третньої судової палати ККС не погоджується з вказаним висновком ОП ККС ВС та вважає, що ухвали слідчих суддів, постановлені в порядку статей 28, 114 КПК, відповідно до приписів ст. 309 КПК окремому апеляційному оскарженню не підлягають.

Як наслідок колегія суддів дійшла висновку про наявність у цьому провадженні виключної правової проблеми, вирішення якої матиме визначальне значення для формування сталої судової практики щодо застосування приписів статей 3, 28, 114 КПК у їх взаємопоєднанні із тими, що передбачені статтями 219, 294, 295-1 цього Кодексу.

Ухвала колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 04.09.2025 у справі № 757/29843/19-к (провадження № 51-5645км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130063199>

1.2. Про цивільно-правову відповідальність за шкоду, завдану потерпілим особам у результаті кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів під час виконання ними службових обов'язків (кримінальне провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 41 ч. 2 ст. 365, ч. 4 ст. 41 ст. 340, ч. 1 ст. 111 КК. Цивільний позов потерпілого до обвинуваченого та МВС задоволено, ухвалено стягнути на користь потерпілого моральну шкоду, завдану злочином, у розмірі 200 000 грн. Це кримінальне провадження розглядалося із застосуванням спеціальної процедури судового розгляду «*in absentia*».

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача МВС зазначає, що Державна казначейська служба України є спеціально уповноваженим суб'єктом, який відповідає від імені держави за зобов'язання, які виникли через завдання шкоди, обов'язок по відшкодуванню якої покладено на державу, а тому МВС не може бути належним відповідачем за позовом у цьому кримінальному провадженні.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстави передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: наявність у цьому провадженні виключної правової проблеми стосовно того, чи може держава виступати у кримінальному провадженні як цивільний відповідач у разі виникнення зобов'язання про відшкодування шкоди на підставі ст. 1174 ЦК; чи правомірно покласти обов'язок відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування на юридичну особу, створену державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами з огляду на положення ч. 2 ст. 176 ЦК; та чи може обов'язок відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування в результаті вчиненого кримінального правопорушення, покладатися на обвинуваченого та державу солідарно.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Третьої судової палати ККС вказала, що за останні декілька років у ВС почала формуватися практика, згідно з якою цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану потерпілим особам в результаті кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів під час виконання ними службових обов'язків, покладається (або висловлюється позиція щодо необхідності покладення) не лише на обвинувачених, а й солідарно на юридичних осіб, з якими обвинувачені знаходилися у трудових відносинах.

Правові позиції, викладені у постанові Третьої судової палати ККС від 15.02.2023 у справі № 712/10956/16-к (провадження № 51-3095км22), Другої судової палати ККС від 14.11.2024 у справі № 755/6856/17 (провадження № 51-6199км19), Першої судової палати ККС від 03.12.2024 у справі № 761/18548/18 (провадження № 51-4443км23), на думку колегії суддів, суперечать положенням ч. 2 ст. 176 ЦК, відповідно до яких юридичні особи, створені державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, не відповідають за зобов'язаннями відповідно держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

На думку колегії суддів, відсутність згадки держави у тексті ст. 62 КПК з врахуванням імперативного методу правового регулювання, який є превалюючим у кримінальному процесі, унеможливорює її залучення під час розгляду кримінального провадження як цивільного відповідача, що не позбавляє потерпілого права звернутися за відшкодуванням шкоди на підставі ст. 1174 ЦК у порядку інших видів судочинства.

Така позиція узгоджується з висновком ВП ВС, яка визначила, що питання наявності між сторонами деліктних зобов'язань та цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду перебуває у площині цивільних правовідносин потерпілого та держави, що не регулюються нормами кримінального процесуального закону, а суд самостійно встановлює наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, який став підставою для стягнення шкоди, оцінюючи надані сторонами докази (постанова ВП ВС від 12.03.2019 у справі № 920/715/17 (провадження № 12-199гс18)).

Відповідальність держави за шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, має іншу юридичну природу, ніж відповідальність особи, визнаної безпосередньо винною у вчиненні кримінального правопорушення. Вона ґрунтується на принципі відповідальності держави за дії чи бездіяльність її органів або посадових осіб під час виконання владних повноважень відповідно до положень ст. 1174 ЦК.

Суд цивільної юрисдикції має процесуальні можливості для дослідження обставин, що є умовами деліктної відповідальності держави. Основною ж метою кримінального провадження є встановлення вини обвинуваченого, притягнення його до кримінальної відповідальності та стягнення з нього або з цивільного відповідача шкоди, безпосередньо завданої діями підозрюваного, обвинуваченого.

Відповідно вимоги потерпілого про відшкодування шкоди державою за ст. 1174 ЦК мають розглядатися винятково у порядку цивільного судочинства. Якщо суд у кримінальному провадженні задовольнив цивільний позов, таке рішення підлягає скасуванню з ухваленням нового рішення, яким у задоволенні цивільного позову до МВС, що діє від імені держави у таких відносинах, має бути відмовлено.

Ухвала колегії суддів Трьої судової палати ККС ВС від 28.08.2025 у справі № 754/1519/22 (провадження № 51-28км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129961914>

1.3. Застосування правил ч. 4 ст. 70 КК у разі, коли особа засуджується за вчинення кількох тотожних кримінальних правопорушень і при цьому одне або кілька з них були вчинені до ухвалення попереднього вироку, а ще одне або декілька – після його ухвалення, а також щодо кваліфікації таких правопорушень в аспекті застосування норм, передбачених ч. 4 ст. 70, ч. 5 ст. 71 КК, у їх взаємозв'язку з тими, що визначені в ч. 1 ст. 32, ст. 33 цього Кодексу (кримінальне провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за частинами 2, 3, 4 ст. 190, ч. 3 ст. 15 ч. 2 ст. 190, ч. 3 ст. 15 ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 353 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує про необхідність закриття кримінального провадження щодо засудженого за ч. 1 ст. 353 КК через вплив строків давності на день постановлення апеляційним судом оскарженої ухвали.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстави передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: тлумачення, надане у постановях ОП ККС ВС від 22.01.2024 (справа № 236/4167/20, провадження № 51-1565км23), від 08.02.2021 (справа № 390/235/19, провадження № 51-2177км20) щодо кваліфікації тотожних кримінальних правопорушень і щодо не застосування ч. 4 ст. 70, ч. 5 ст. 71 КК під час призначення покарання за такі правопорушення, становить собою виключну правову проблему, оскільки правова визначеність вимагає, щоб правила призначення покарання були чітко визначені законом і не змінювались довільно без вагомих підстав.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Трьої судової палати ККС вказала, що не може погодитися із висновком ОП ККС ВС у постанові від 22.01.2024 (справа № 236/4167/20, провадження № 51-1565км23), яка слідує висновкам в постанові від 08.02.2021 (справа № 390/235/19, провадження № 51-2177км20), оскільки такий висновок не спирається на приписи закону про порядок призначення покарання, недвозначно визначені в статтях 70, 71 КК, натомість вводить в правозастосовний обіг виключення із вказаних правил, які не засновані на законі.

Колегія суддів Трьої судової палати ККС вважає, що є вагомі підстави до відступу від правозастосовних позицій про незастосування ч. 4 ст. 70 КК і, відповідно, про те, щоби не брати до уваги приписи ч. 5 ст. 71 КК. Колегія суддів пропонує сформулювати такий висновок:

Якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до постановлення Вироку 1, а інші – після його постановлення, остаточне покарання призначається із застосуванням правил як ст. 70 КК, так і ст. 71 цього Кодексу, в такому порядку:

- покарання призначається за кожне кримінальне правопорушення, яке кваліфікується окремо (самостійно);
- далі – за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень, вчинених до постановлення Вироку 1;
- після цього - за правилами ч. 4 ст. 70 КК щодо покарання, призначеного Вироком 1;
- далі за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень, вчинених після постановлення Вироку 1;
- після цього – за правилами ст. 71 КК остаточне покарання за сукупністю вироків.

Якщо стосовно особи було постановлено два вирoki і буде встановлено, що нею вчинено кримінальні правопорушення до постановлення Вироку 1 та після нього, а також і після Вироку 2, то після дотримання вказаного вище порядку, - покарання призначається за кожне правопорушення, вчинене після Вироку 2, а далі за правилами ст. 71 КК щодо Вироку 2.

Остаточне покарання – за правилами ст. 71 КК щодо Вироків 1 та 2.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.07.2025 у справі № 607/9097/20 (провадження № 51-4335км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128844959>

1.4. Про застосування положень ч. 7 ст. 214 КПК під час оцінки допустимості доказів, отриманих у результаті процесуальних дій і рішень, що були здійснені або прийняті прокурором з порушенням строку передачі матеріалів до органу досудового розслідування (кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 365 КК. Апеляційний суд цей вирок змінив, виключивши з мотивувальної частини посилання на недопустимі докази – протоколи пред'явлення особи для впізнання за фотознімками за участю свідків.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР прокурор у порушення вимог ч. 7 ст. 214 КПК не передав наявні в нього матеріали до органу досудового розслідування, натомість самостійно збирав докази. На думку захисника, прокурор діяв поза межами своїх повноважень.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові Третьої судової палати ККС від 21.11.2022 у справі № 991/492/19 (провадження № 51-491кмп21).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Другої судової палати ККС вказала, що порушення прокурором обов'язку передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування свідчить про те, що органи прокуратури діяли поза межами наданих їм процесуальним законом повноважень. За таких обставин процесуальні дії та рішення прокурора, вчинені у період після наступного дня з моменту вказаного внесення даних до ЄРДР, є незаконними, прокурор у вказаний період здійснював досудове розслідування поза межами визначених КПК повноважень, що з огляду на положення ст. 87 КПК свідчить про недопустимість отриманих у результаті відповідних слідчих дій доказів і неможливість їх використання під час ухвалення судових рішень.

Такої ж позиції дотримувалася колегія суддів Другої судової палати ККС в постанові від 14.04.2020 у справі № 761/34909/17 (провадження № 51-10064км18) і Третьої судової палати ККС у постанові від 07.10.2020 (провадження № 51-1770км20).

Інші висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах містяться в постанові Третьої судової палати ККС від 21.11.2022 у справі № 991/492/19 (провадження № 51-491км21): вирішуючи питання про допустимість доказів, отриманих у результаті процесуальних дій і процесуальних рішень, що були здійснені, прийняті прокурором, який є процесуальним керівником, з порушенням строку передачі матеріалів до органу досудового розслідування, визначеного в ч. 7 ст. 214 КПК, суд повинен врахувати тривалість такого порушення, обсяг і характер вчинених дій і прийнятих рішень. Недотримання строку, визначеного в ч. 7 ст. 214 КПК, не є безумовною підставою для визнання недопустимими доказів, отриманих на підставі таких процесуальних дій і рішень прокурора.

Такі ж висновки містяться в постановах колегій суддів Третьої судової палати ККС від 22.10.2021 у справі № 487/5684/19 (провадження № 51-1569км21), Першої судової палати ККС від 19.12.2023 у справі № 428/323/18 (провадження № 51-1482км18).

Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 07.08.2025 у справі № 487/2438/17 (провадження № 51-4146км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129461792>

1.5. Чи тягне ухвалення слідчим суддею рішення, яким зобов'язано орган досудового розслідування вчинити процесуальні дії, відновлення досудового розслідування (кримінальне провадження передано на розгляд судової палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, зарили на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що обвинувальний акт було передано до суду вчасно і що апеляційний суд не взяв до уваги, що ухвала слідчого судді не відновлює досудове розслідування і висновок суду першої інстанції суперечить вимогам КПК.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд судової палати ККС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд судової палати ККС: необхідність відступити від висновку, викладеному у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 08.12.2022 у справі № 129/2663/21 (провадження № 51-2892км22).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів Першої судової палати ККС вказала, що у цій справі прокурор, серед інших доводів, стверджує, що суди попередніх інстанцій дійшли необґрунтованого висновку про те, що ухвала слідчого судді, постановлена після завершення досудового розслідування, відновлює його.

У той же час суди в оскаржених рішеннях посилалися на постанову Першої судової палати ККС від 08.12.2022, де зазначено: «... Колегія суддів не погоджується з доводами касаційної скарги прокурора про те, що відповідно до ст. 282 КПК ухвала слідчого судді про зобов'язання слідчого провести відповідні слідчі дії не відновлює досудове розслідування.

Строк досудового розслідування в рамках даного кримінального провадження в силу ст. 280 КПК не зупинявся. Так, до моменту постановлення ухвали слідчого судді від 13.07.2021 діяли положення ч. 5 ст. 219 КПК (строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 цього Кодексу, не включається у строки, передбачені цією статтею), при цьому будь-яких процесуальних рішень, передбачених ч. 1 ст. 282 КПК, слідчим чи прокурором щодо відновлення досудового розслідування не приймалось, тому висновки судів попередніх інстанцій про те, що строк досудового розслідування в даному випадку необхідно відраховувати саме з моменту постановлення ухвали слідчого судді, є обґрунтованими, а доводи сторони обвинувачення в цій частині – безпідставними».

Колегія суддів ККС вважає за необхідне відступити від цієї правової позиції та визначити, що слідчий суддя не може відновити досудове розслідування після його завершення. Повноваження відновити завершене досудове розслідування надані лише стороні обвинувачення, яка приймає рішення, виходячи з оцінки різних факторів, включаючи необхідність як ефективного обстоювання своєї позиції в суді, так і дотримання встановлених законом строків.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 03.06.2025 у справі № 753/7396/23 (провадження № 51-5656км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876648>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Співучасть у кримінальному правопорушенні

1.1. Поняття співучасті (ст. 26 КК)

1.1.1. Факт попередньої домовленості між співучасниками залежить не від конкретного часового проміжку перед вчиненням злочину (місяць, тиждень, день

тощо), а від встановлення того, що до початку виконання об'єктивної сторони злочину учасники вже діяли спільно, узгоджено для досягнення спільних наслідків їхньої злочинної домовленості і з єдиною метою. Поведінка засуджених після вчинення умисного вбивства також додатково може підтверджувати спільність їхніх дій

Обставини справи: двоє обвинувачених в ході спільного розпивання алкогольних напоїв з потерпілою вчинили умисне вбивство останньої. Обвинувачена заподіяла потерпілій кухонним ножом один удар в тулуб і один в шию, а обвинувачений накинув на шию потерпілій фрагмент тканини та здавлював її до тих пір, поки остання не перестала подавати ознаки життя. Надалі обвинувачені вивезли труп потерпілої до річки та прикидали його сміттям.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили засуджену за пунктами 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК, а засудженого – за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджена зазначає, що спільного умислу із засудженим на вбивство потерпілої у них не було і такий не доведено поза розумним сумнівом.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що домовленість про спільне вчинення злочину може відбутися в будь-якій формі – усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій, що виражені через поведінку, з якої можна зробити висновок про такий намір.

Зі встановлених судами попередніх інстанцій вбачається, що обоє засуджених усвідомлювали конфлікт між засудженою та потерпілою. Злочинні дії, спрямовані на удушення потерпілої, розпочав засуджений, а засуджена фактично синхронно з його діями заподіяла потерпілій ножові поранення.

Засуджена не вчиняла дій для припинення посягання на життя потерпілої, а навпаки одночасно діяла разом із засудженим і спричиняла проникаючі ножові поранення у життєво важливі органи потерпілої, тим самим позбавляючи потерпілу можливості чинити опір протиправним діям. Тобто дії засудженої безсумнівно були спільними з діями засудженого і спрямовувалися на досягнення спільної цілі – позбавлення життя потерпілої, що і встановили суди попередніх інстанцій.

Той факт, що смерть потерпілої настала від асфіксії, а не від ножових поранень, не свідчить про відсутність у діях засудженої складу інкримінованого їй злочину, оскільки її спільні дії з іншим співвиконавцем цього умисного вбивства свідчать про намір позбавити життя потерпілу, що й вдалося досягнути засудженим.

Доводи сторони захисту про те, що попередня змова між співучасниками має місце лише у випадках спільного розроблення попереднього плану вчинення злочину, суд відхиляє, оскільки факт такої попередньої домовленості між

учасниками не залежить від конкретного часового проміжку перед вчиненням злочину (місяць, тиждень, день тощо), а залежить від встановлення того, що до початку виконання об'єктивної сторони злочину учасники вже діяли спільно, узгоджено, для досягнення спільних наслідків їхньої злочинної домовленості і зі спільною метою.

Поведінка засуджених після вчинення умисного вбивства додатково підтверджує спільність їхніх дій. Так, після вчиненого вбивства вони замаскували тіло потерпілої тканинами та вивезли його до малолюдного місця, що чітко видно з камер відеоспостереження та детально відображено у вирокі місцевого суду. Цей факт було підтверджено також сусідами, які були свідками у цьому провадженні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 30.09.2025 у справі № 138/2796/24 (провадження № 51-1648км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130710714>

1.1.2. Усвідомлення особою можливості вчинення певного кримінально-караного діяння і розуміння своєї ролі у спільному вчиненні такого діяння з іншою особою свідчить про досягнення спільного умислу між співучасниками. Помилка особи в юридичній кваліфікації вчиненого жодним чином не впливає на те, що далі відповідне діяння отримає правильну кримінально-правову оцінку з посиланням на положення кримінального закону

Обставини справи: двоє обвинувачених за попередньою змовою між собою 13.06.2019 шляхом висловлення погрози застосування насильства щодо потерпілого заволоділи його телефоном та банківською картою; 04.07.2019 відібрали в потерпілого мобільний телефон, планшет та золотий ланцюжок із застосуванням погрози насильства.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили обвинувачених за ч. 2 ст. 186 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що у його підзахисного не було спільного умислу з іншим засудженим на вчинення грабежів.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у разі, коли особа усвідомлює, що можливо буде вчинюватися певне кримінально-каране діяння і розуміє свою роль у спільному вчиненні такого діяння із іншою особою, то це є достатніми підставами, які свідчать про досягнення спільного умислу між співучасниками.

До того ж на кримінально-правову оцінку вчиненого не впливає те, що хтось із співучасників вважав, що вчинюється шахрайство, а насправді вчинювався грабіж і, як наслідок, діяння кваліфікуються як грабіж. Помилка особи в юридичній кваліфікації вчиненого жодним чином не впливає на те, що далі відповідне діяння отримає правильну кримінально-правову оцінку з посиланням на положення кримінального закону. Головним є встановлення у вчиненому ознак певного складу кримінального правопорушення, яке інкримінується у конкретному кримінальному провадженні.

Факт активної участі обвинуваченого у вчиненні грабежу, поєднаному із погрозою застосування насильства, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, вчиненому повторно та за попередньою змовою групою осіб підтверджується також показаннями потерпілих. Так, обое потерпілих повідомили, що засуджений знаходився поруч із іншим засудженим, чув бесіду між останнім і потерпілими, підтримував все сказане, розумів, що у потерпілих незаконно вилучають майно і брав у цьому процесі безпосередню участь. Тобто сумнівів у тому, що він був співвиконавцем грабежу не виникає і винуватість засудженого доведена у цьому провадженні поза розумним сумнівом.

Колегія суддів ККС звертає увагу, що у разі спільного вчинення кримінального правопорушення, співвиконавці можуть діяти як послідовно, так і паралельно. Вони можуть розподілити між собою ролі і хтось один або кілька співвиконавців можуть виконувати більшу частину дій, аніж інші. Такий розподіл ролей є частиною попередньої домовленості між особами, або ж може бути скоординований вже у ході вчинення конкретного злочину з урахуванням розвитку подій. Однак дії всіх співвиконавців є спільними і отримують кримінально-правову оцінку із покликанням на кваліфікуючу ознаку, яка вказує на вчинення кримінально-караного діяння у співучасті.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 02.09.2025 у справі № 753/19118/19 (провадження № 51-1720км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129996813>

2. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

2.1. Необхідна оборона (ст. 36 КК)

2.1.1. Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування особою зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає

Обставини справи: потерпілий із металевою трубою в руках разом із двома своїми знайомими зайшли на територію домоволодіння засудженого, і потерпілий, вигукуючи образи на адресу засудженого, металевою трубою довжиною 1,5 м, спочатку розбив вікна на веранді будинку останнього, а потім почав наносити удари трубою по привідчинених входних дверях будинку, за якими в цей момент знаходився засуджений та його співмешканка. Також у будинку знаходився неповнолітній син співмешканки. Наносячи удари спочатку по входних дверях будинку, а потім всередину дверного прорізу, потерпілий заподіяв засудженому удари по голові та руці, а його співмешканці – по лівій руці, в результаті чого засуджений та його співмешканка отримали легкі тілесні ушкодження. З метою припинення протиправних посягань потерпілого та його спільників засуджений через дверний проріз здійснив постріл з рушниць в потерпілого, а після того як двері відчинилися, – у іншого потерпілого.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ст. 124, ч. 1 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує про те, що апеляційний суд не спростував доводи сторони захисту про його перебування у стані необхідної оборони, визначеної положеннями ч. 5 ст. 36 КК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій, а кримінальне провадження закрито.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суди належно встановили всі обставини цього провадження, однак неправильно застосували кримінальний закон.

Частиною 5 ст. 36 КК передбачено, що незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає, не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Тобто закон передбачає, що у разі наявності хоча б однієї з умов, яка передбачена ч. 5 ст. 36 КК, особа вважається такою, що діяла у стані необхідної оборони. Колегія суддів ККС наголошує, що йдеться не про вчинення дій з перевищенням меж необхідної оборони, а саме про знаходження особи в цьому стані. Як наслідок, у разі констатації того факту, що мав місце або напад озброєної особи, або напад групи осіб, або йшлося про відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, особа не підлягає кримінальній відповідальності за будь-які наслідки, які настали внаслідок вчинення таких дій, в тому числі й за наслідки у вигляді смерті або ж спричинення тяжких тілесних ушкоджень.

Так само колегія суддів ККС наголошує, що трапляються випадки, коли суди неправильно вказують на те, що особа перевищила межі необхідної оборони, оскільки спричинення наслідків у вигляді смерті або ж тяжких тілесних ушкоджень було умисним.

Особа, яка діє в стані необхідної оборони, тобто яка спричинює шкоду з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів, зазвичай діє умисно. Вчинення нею дій по захисту є усвідомленим, адже дії при необхідній обороні спрямовані на захист законних прав та інтересів, відвернення можливості заподіяння їм шкоди.

Верховний Суд вже неодноразово наголошував у інших своїх рішеннях на тому, що особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або можливості звернутися за допомогою до інших осіб або органів влади. Це правило безпосередньо вказане у кримінальному законі, а тому покликання у деяких судових рішеннях на ту обставину, що особа могла уникнути посягання або звернутися по допомогу до правоохоронних органів безпосередньо суперечить кримінальному закону.

У цьому провадженні сторона захисту вважає, що судами не було застосовано імперативних приписів ч. 5 ст. 36 КК, що призвело до неправильної кримінально-правової оцінки дій засудженого, який перебував у стані необхідної оборони. При цьому захист вважає, що засуджений захищався від нападу озброєної особи, оскільки мав місце напад із металевою трубою, якою пошкоджувалося майно та спричинювалися тілесні ушкодження; до того ж така особа була не одна, а прийшла до домоволодіння обвинуваченого разом з групою (всього три особи), а тому мав місце напад групи осіб; стверджує, що засуджений захищався від протиправного насильницького вторгнення в його житло, оскільки один із учасників групи розбив шибки та намагався пройти в будинок через напівпрочинені двері.

Колегія суддів ККС вказала, що визначення того, чи особа перебувала у стані необхідної оборони в кожному конкретному випадку повинно оцінюватися судом із врахуванням всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, підтверджених належними та допустимими доказами.

У колегії суддів ККС немає сумніву у тому, що спільний прихід трьох осіб вночі до будинку особи, який супроводжувався спробами проникнути у будинок одним з учасників такої групи, який мав з собою металеву трубу, якою розбив вікна та спричиняв ушкодження мешканцям такого будинку, підпадає під ті ознаки, які зазначені у ч. 5 ст. 36 КК, а тому касаційний суд вважає, що суди попередніх інстанцій, констатувавши означені обставини, неправильно застосували кримінальний закон, кваліфікувавши дії засудженого за статтями 124 та 121 КК.

Колегія суддів ККС робить висновок, що у цьому випадку застосовними є положення ч. 5 ст. 36 КК, відповідно до яких не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 25.09.2025 у справі № 382/1239/18 (провадження № 51-493км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130644073>

3. Покарання та його види

3.1. Арешт

3.1.1. Призначення покарання у виді арешту особі, яка на момент розгляду справи в апеляційному суді призвана на військову службу під час мобілізації, відповідає вимогам ст. 60 КК (у редакції ЗУ від 23.08.2023 № 3342-IX), згідно з якою таке покарання може бути призначено тільки військовослужбовцям, та не потребує заміни на інший вид покарання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: вироком місцевого суду від 27.08.2021, залишеним без зміни ухвалою апеляційного суду від 11.09.2024,

обвинуваченого визнано винуватим та засуджено за ч. 3 ст. 185 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді арешту на строк 3 місяці.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що апеляційний суд не взяв до уваги законодавчі зміни, внесені ЗУ від 23.08.2023 № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань», залишивши покарання у виді арешту щодо неналежного, відповідно до положень ст. 60 КК, суб'єкта.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що ЗУ № 3342-IX, який набрав чинності 28.03.2024, ст. 60 КК викладено у новій редакції та регламентовано, що покарання у виді арешту застосовується лише до засуджених військовослужбовців та виконується на гауптвахті, а також зі ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України виключено «арештні доми» із переліку видів органів і установ виконання покарань.

Як вбачається з наданих стороною захисту копій документів, обвинувачений 29.09.2023 був прийнятий на військову службу та станом на 03.09.2025 проходив військово-лікарську комісію в умовах стаціонару у військовій частині, тобто є військовослужбовцем та суб'єктом застосування ст. 60 КК.

Крім того, з матеріалів кримінального провадження видно, що 25.11.2024 прокурором, з посиланням на вказаний ЗУ № 3342-IX, до місцевого суду було подано заяву про заміну обвинуваченому покарання у виді арешту на обмеження волі, яку 18.12.2024 прокурор відповідною заявою просив залишити без розгляду, мотивуючи це тим, що обвинувачений призначений на військову службу по мобілізації, а отже є військовослужбовцем.

Таким чином, призначене обвинуваченому покарання у виді арешту не суперечить вимогам ст. 60 КК.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 16.09.2025 у справі № 583/2978/21 (провадження № 51-5529км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130307692>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

4. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

4.1. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК)

4.1.1. У разі, коли публічні заклики до зміни меж території України, здійснені в різний час, стосуються різних подій і мають різний контекст, якщо кожен з них містив усі елементи складу злочину, передбаченого ст. 110 КК, то вони утворюють повторність кримінальних правопорушень

Обставини справи: обвинувачена, використовуючи свою сторінку соціальної мережі «ВКонтакте», 11.12.2022, 08.01.2023 та 10.01.2023 здійснила публічні

заклики до вчинення умисних дій з метою зміни меж території України на порушення порядку, встановленого Конституцією України.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за частинами 1, 2 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суди попередніх інстанцій неправильно кваліфікували дії підзахисної за ч. 2 ст. 110 КК за кваліфікуючою ознакою «вчинено повторно», оскільки інкриміновані останній злочинні дії були тотожними і охоплювалися єдиним умислом, направленим на зміну меж території України.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що об'єднання тотожних діянь єдиним злочинним наміром означає, що до вчинення першого з низки тотожних діянь особа усвідомлює, що для реалізації її злочинного наміру необхідно вчинити декілька таких діянь, кожне з яких зовні схоже на окреме самотійне кримінальне правопорушення та спрямовано на реалізацію цього наміру, що має прояв ознак єдиного умислу в межах продовжуваного злочину. Однак у разі, коли кожне з тотожних кримінальних правопорушень має власну суб'єктивну сторону, а саме самотійний умисел (як психічне ставлення до конкретного діяння), який виникає щоразу перед вчиненням окремого злочину, то це утворює повторність кримінальних правопорушень. До того ж не охоплюється єдиним умислом (єдиним наміром) просте загальне бажання особи вчиняти певного виду протиправні суспільно небезпечні діяння без конкретизації у її свідомості їх обставин (часу, місця, способу та інших обставин кримінального правопорушення).

Згідно зі ст. 110 КК кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої дії, передбаченої цією статтею, зокрема вчинення публічних закликів до вчинення дій, спрямованих на зміну меж території України.

Як установив суд, обвинувачена під публікацією від 11.12.2022 у спільноті «донецк днр новости донбасс россия новороссия сво» соціальній мережі «вконтакте» розмістила коментар, який містив публічний заклик до зміни меж території України. 08 та 10.01.2023 вона повторно залишила відповідні коментарі із закликами того ж змісту.

Водночас ВС бере до уваги, що зміст здійснених залежно від обставин коментарів обвинуваченої кожного разу був різний, стосувався різних подій, пов'язаних з повномасштабним вторгненням РФ на територію України (перший – Соледару, другий – пам'ятників, а третій – Дніпропетровської області). Кожен цей ситуативно проведений коментар, визначений як відповідний заклик, не пов'язаний логічною думкою з іншими, мав різний контекст і проміжок часу ((1) 11.12.2022; (2) 08.01.2023 та (3) 10.01.2023). При цьому кожний заклик містив усі елементи складу злочину, передбаченого ст. 110 КК. Таким чином, установивши фактичні обставини, суд дійшов обґрунтованого висновку про доведеність винуватості обвинуваченої у скоєнні повторно публічних закликів до вчинення умисних дій з метою зміни меж території України, які не були об'єднані єдиним кримінально протиправним наміром.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 17.09.2025 у справі № 212/4527/23 (провадження № 51-1894км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409838>

5. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

5.1. Порушення недоторканності житла (ст. 162 КК)

5.1.1. Проникнення до автомобіля, поєднане з крадіжкою майна, вартість якого на час заволодіння не перевищувала 2 НМДГ, після декриміналізації крадіжки на цю суму утворює незаконне проникнення до іншого володіння особи (ст. 162 КК)

Обставини справи: особа обвинувачувалась у таємному викраденні чужого майна (крадіжка), поєднаному з проникненням до сховища, вчиненому повторно, в умовах воєнного стану.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 4 ст. 185, ч. 2 ст. 289 КК. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині засудження обвинуваченого за епізодами від 27 травня, 03, 07, 20, 23 червня 2023 року, а кримінальне провадження в цій частині закрит на підставі п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК, у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що суд апеляційної інстанції, закриваючи кримінальне провадження за епізодами крадіжок, вчинених з проникненням до сховищ, а саме інших володінь особи (автомобілі та штрафмайданчик), не перекваліфікував діяння засудженого на ч. 1 ст. 162 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що приписами ч. 1 ст. 162 КК передбачено кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян. Отже, у розвиток конституційних положень про недоторканність житла та іншого володіння особи (ст. 30 Конституції України) у ст. 162 КК встановлено кримінальну відповідальність за незаконне проникнення не лише до житла, а й до іншого володіння фізичної особи.

Хоча положення КК й не містять нормативного визначення поняття «іншого володіння особи», однак на законодавчому рівні вказане питання унормовано, зокрема у ст. 233 КПК, де під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які перебувають у володінні особи.

Для визначення предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 162 КК, має значення лише встановлення, чи підпадає цей об'єкт під ознаки житла чи «іншого володіння».

З огляду на викладене вище, незаконне проникнення до транспортного засобу охоплюється складом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 162 КК, як незаконне проникнення до іншого володіння особи. Водночас апеляційний суд, ухвалюючи рішення, не врахував точного змісту приписів ч. 1 ст. 162 КК.

Щодо питання віднесення території штрафмайданчика до предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 162 КК, то з установлених у судових рішеннях обставин не вбачається, чи було це посяганням на володіння фізичної особи. Тому апеляційному суду необхідно врахувати наведене та, зважаючи на встановлені обставини і положення цієї постанови, ухвалити законне, обґрунтоване і вмотивоване судове рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 03.09.2025 у справі № 755/12775/23 (провадження № 51-1802км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025806>

5.1.2. Проникнення поліцейським на огорожену територію без згоди власників домоволодіння та без рішення суду в невідкладному випадку, пов'язаному з безпосереднім переслідуванням особи для припинення правопорушення, не утворює складу злочину, передбаченого ст. 162 КК

Обставини справи: інспектор поліції під час несення служби, переслідуючи водія автомобіля у зв'язку з підозрою у вчиненні адміністративного правопорушення, незаконно проник за останнім на огорожену територію домоволодіння, чим порушив конституційне право власників на недоторканність житла чи іншого володіння.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали інспектора поліції невинуватим і виправдали за ч. 2 ст. 162 КК у зв'язку з недоведеністю в його діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що в інспектора поліції була можливість скласти протокол про адміністративне правопорушення щодо водія без проникнення на територію чужого домоволодіння.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав відсутність в діях інспектора поліції як умислу на незаконне проникнення до житла (іншого володіння) особи, так і самого незаконного проникнення, оскільки його дії підпадають під положення ч. 3 ст. 30 Конституції України й ст. 38 ЗУ «Про Національну поліцію», тобто є проникненням на земельну ділянку потерпілих без їх згоди та без рішення суду в невідкладному випадку, пов'язаному з безпосереднім переслідуванням особи, яку підозрюють у вчиненні адміністративного правопорушення, яке в розумінні практики ЄСПЛ вважається кримінальним, а також з урахуванням того, що керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння має підвищену суспільну небезпеку, адже несе безпосередню і пряму загрозу людині, її життю, здоров'ю та безпеці, що згідно зі ст. 3 Конституції України визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Згідно зі ст. 38 ЗУ «Про Національну поліцію» поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без умотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із: 1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; 2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення; 3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

З огляду на вказане проникнення інспектора поліції на територію іншого володіння особи було обумовлено виключно метою припинення вчинення адміністративних правопорушень водієм, який достеменно для обвинуваченого керував транспортним засобом, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, і така поведінка інспектора поліції є виправданою, а оскільки в його діях не простежується мотиву, мети й прямого умислу на незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи, наявність у його діях складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 162 КК, виключається.

Спростовуючи твердження сторони обвинувачення про те, що інспектор поліції діяв не у відповідності з вимогами ЗУ «Про національну поліцію», оскільки водієві не представився, не повідомив про застосування технічних приладів для відеозапису, а також не вчинив низки інших обов'язкових дій, апеляційний суд правильно вказав, що зазначені обставини були предметом перевірки службового розслідування стосовно обвинуваченого й можуть слугувати підставою для його притягнення до дисциплінарної, а не кримінальної відповідальності, як помилково вважає прокурор.

Твердження сторони обвинувачення про наявність у виправданого можливості складання протоколу про адміністративне правопорушення щодо водія без проникнення на територію чужого домоволодіння спростовано апеляційним судом з огляду на положення ст. 254 КУпАП, які передбачають складання протоколу про адміністративне правопорушення протягом 24 годин з моменту виявлення особи, яка його вчинила. Суд слушно вказав, що факт знайомства поліцейського з порушником не є достатнім для оформлення стосовно неї адміністративних матеріалів, які за правилами ст. 256 КУпАП, серед іншого, вимагають ще і її обов'язкової присутності. Колегія суддів ККС погодилася з таким рішенням апеляційного суду.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.09.2025 у справі № 165/2454/21 (провадження № 51-513км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130456907>

6. Кримінальні правопорушення проти власності

6.1. Крадіжка (ст. 185 КК)

6.1.1. Дії інспектора патрульної служби, який у присутності свідків під виглядом законного вилучення для документування слідів ДТП привласнив виявлені на місці ДТП шолом і тактичні рукавиці та в подальшому розмістив на інтернет-сайті «OLX» оголошення про продаж зазначених речей, містять всі ознаки крадіжки, а не знахідки

Обставини справи: старший інспектор патрульної служби під час чергування прибув за місцем виклику, де невстановлена особа, не впоравшись з керуванням мотоцикла, впала та пошкодила припаркований на узбіччі автомобіль. Одразу після цього, власник мотоцикла підняв його та направився з ним у невідомому напрямку, залишивши на місці пригоди шолом та тактичні рукавиці, які інспектор патрульної служби помітив під час огляду прилеглої території та шляхом вільного доступу, надаючи своїм діям законного вигляду для оточуючих, повідомляючи їм, що майно вилучається з метою подальшого документування слідів ДТП, таємно викрав належні потерпілому речі. Надалі, обвинувачений розмістив повідомлення про продаж вказаного шолому та тактичних рукавиць на інтернет-сайті «OLX».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: судами попередніх інстанцій старшого інспектора патрульної служби визнано винуватим та засуджено за ч. 1 ст. 185 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений вказує на відсутність у нього прямого умислу на протиправне заволодіння чужим майном та відсутність корисливого мотиву. Зазначає, що суди попередніх інстанцій неправильно застосували положення статей 337–339 ЦК, оскільки його дії містять всі ознаки знахідки.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положеннями ст. 337 ЦК, які регулюють цивільно-правові відносини з приводу знахідки, передбачено, що особа, яка знайшла річ, повинна негайно повідомити про знайдену річ особі, яка її загубила, а у разі якщо така особа або її місцезнаходження невідомі, то заявити про знахідку до Національної поліції або органів місцевого самоврядування.

На відміну від крадіжки, привласнене майно може вважатися знахідкою лише за умов, якщо місцезнаходження цього майна власнику не відомо, між втратою майна та його знахідкою пройшов тривалий час, який давав власнику підстави вважати майно остаточно втраченим, а особа, яка знайшла це майно, не була очевидцем події втрати та сама не чинила будь-яких активних дій, спрямованих на вилучення майна з володіння власника, а також відсутня можливість виявлення (ідентифікації) законного власника майна.

З установлених обставин справи вбачається, що обвинувачений не доповів своєму безпосередньому командіру про те, що він забрав чужі речі з місця події. Протягом тривалого часу зберігав мотошолом та рукавиці у себе. У матеріалах кримінального провадження відсутні будь які докази про вчинення обвинуваченим дій на повернення потерпілому залишеного останнім на місці події майна, не надано таких доказів і стороною захисту. Жодних дій, спрямованих на виявлення власника та негайне повернення майна потерпілого, обвинувачений не вчинив, натомість на сайті «OLX» розмістив оголошення про продаж вищевказаних речей.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 09.09.2025 у справі № 756/4840/16 (провадження № 51-222км25 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130138603>)

6.2. Шахрайство (ст. 190 КК)

6.2.1. Дії особи, яка, використовуючи довірливі відносини, під виглядом надання бухгалтерських послуг заволоділа грошовими коштами потерпілого, які мали бути спрямовані на сплату податків потерпілим, чим спричинила йому матеріальну шкоду у великому розмірі, утворюють склад шахрайства (ст. 190 КК)

Обставини справи: обвинувачена, використовуючи довірливі відносини, одержала на карту і заволоділа грошовими коштами потерпілого, які призначалися для сплати податків та обов'язкових платежів за здійснення підприємницької діяльності останнім, чим завдала йому збитків на загальну суму 332 115 грн, що є великим розміром. Крім цього, за аналогічних обставин обвинувачена одержала на карту і заволоділа грошовими коштами іншого потерпілого на загальну суму 17 909 грн, а надалі – грошовими коштами потерпілої на загальну суму 33 935 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив обвинувачену за ч. 2 ст. 190 КК, ч. 3 ст. 190 К. Апеляційний суд змінив цей вирок, дії обвинуваченої кваліфікував за ч. 2 ст. 190 КК та ч. 3 ст. 190 КК (в редакції ЗУ від 22.11.2018).

У касаційній скарзі захисник стверджує про існування між обвинуваченою та потерпілим цивільно-правових відносин, що виключає склад шахрайства.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатував, що відповідно до ст. 190 КК шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Відмежовуючи шахрайство від цивільно-правових деліктів, необхідно виходити з того, що отримання майна з умовою виконання якого-небудь зобов'язання може бути кваліфіковане як шахрайство, якщо встановлено, що винна особа вже в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, а зобов'язання – не виконувати. Розмежування кримінально караного злочину від цивільно-правової угоди необхідно здійснювати не за тим, як оформлені укладені між сторонами договори, а за тим, що стало результатом цієї договірної діяльності. Якщо одна сторона, приймаючи на себе зобов'язання, не має ніяких реальних можливостей і бажання їх виконувати, йдеться про шахрайство.

Існування між обвинуваченим та потерпілим певних цивільно-правових чи інших подібних правовідносин, які були закріплені в певному правочині, саме собою не виключає можливості кваліфікації діяння особи як шахрайства за наявності усіх необхідних елементів складу цього злочину. В окремих випадках такі відносини цілком можуть бути частиною реалізації умислу особи на заволодіння чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою.

Принциповим у цьому питанні є встановлення і доведення поза розумним сумнівом тієї обставини, що особа, умисно, з корисливих мотивів заволодіваючи чужим майном або набуваючи права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, зокрема беручи на себе при цьому певні зобов'язання, одразу не мала наміру їх виконувати, використовуючи певні правовідносини як спосіб реалізації умислу, спрямованого на заволодіння чужим майном шляхом обману

чи зловживання довірою. Висновок про це може бути зроблений, у тому числі, виходячи із сукупності фактичних дій такої особи.

Суд встановив, що обвинувачена, використовуючи довірливі відносини, під виглядом надання бухгалтерських послуг заволоділа грошовими коштами потерпілого, чим спричинила йому матеріальну шкоду у великому розмірі.

З викладених вище мотивів колегія суддів ККС відхиляє твердження сторони захисту про наявність між обвинуваченою та потерпілим цивільно-правових відносин.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі №752/3924/23 (провадження №51-586км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130231721>

7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

7.1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК)

7.1.1. Якщо у винної особи був єдиний умисел щодо незаконного придбання, зберігання та збуту наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогів в особливо великому розмірі, вчинені нею діяння щодо одного й того ж предмета злочину, без значного розриву в часі, потрібно розглядати як єдиний (одиничний) злочин, що має кваліфікуватися за ч. 3 ст. 307 КК

Обставини справи: обвинувачений, діючи з єдиним умислом на отримання прибутку, незаконно придбав, зберігав з метою збуту психотропну речовину амфетамін та особливо небезпечний наркотичний засіб – канабіс у великих та особливо великих розмірах. Без значного розриву в часі з тією самою метою він намагався збути психотропну речовину та особливо небезпечний наркотичний засіб у вказаних розмірах.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевим судом обвинуваченого визнано невинуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1, 2, 3 ст. 307 КК, та виправдано у зв'язку з недоведеністю вини. Апеляційний суд скасував цей вирок й ухвалив новий вирок, яким визнав обвинуваченого винуватим та засудив за частинами 1, 2, 3 ст. 307 КК.

Позиція ККС: вирок апеляційного суду змінено, виключено посилання на ч. 1 ст. 70 КК та частини 1, 2 ст. 307 КК щодо кваліфікації дій, учинених засудженим, як зайво встановлених судом обставин. Уважати його засудженим за ч. 3 ст. 307 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у ст. 307 КК передбачено кримінальну відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. За конструкцією та змістом складу цього злочину, в тому числі й кваліфіковані, є так званіми складами з кількома альтернативними діями, що мають різний «предметний» зміст. Тобто диспозиція цієї норми закону

про кримінальну відповідальність перелічує кілька альтернативних діянь, кожне з яких як самостійно, так і в їх сукупності, причому в будь-якій кількості й поєднанні, становить єдиний (одиничний) злочин.

Визначальним для правильної кримінально-правової оцінки послідовного вчинення діянь, альтернативно вказаних у кримінально-правовій нормі, зокрема у ст. 307 КК, є з'ясування змісту суб'єктивного ставлення винної особи до вчинених нею діянь.

Якщо у винної особи був єдиний умисел щодо незаконного придбання, зберігання та збуту наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогів в особливо великому розмірі, вчинені нею діяння щодо одного й того ж предмета злочину, без значного розриву в часі, належить розглядати як єдиний (одиничний) злочин, що має кваліфікуватися за ч. 3 ст. 307 КК.

У цьому провадженні апеляційний суд встановив, що засуджений, діючи з єдиним умислом на отримання прибутку, незаконно придбав, зберігав з метою збуту психотропну речовину амфетамін та особливо небезпечний наркотичний засіб – канабіс у великих та особливо великих розмірах. Без значного розриву в часі з тією самою метою він намагався збути психотропну речовину та особливо небезпечний наркотичний засіб у вказаних розмірах. Отже, діяння засудженого за обставин, установлених судом, мають бути кваліфіковані за ч. 3 ст. 307 КК, оскільки сукупна кількість наркотичних засобів та психотропних речовин, виявлена в нього, складає особливо великий розмір відповідно до Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що знаходяться у незаконному обігу.

Таким чином, окрема кваліфікація діяння за частинами 1 та 2 ст. 307 КК не ґрунтується на правильному застосуванні закону про кримінальну відповідальність і має бути виключена.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 26.08.2025 у справі № 676/559/21 (провадження № 51-1983км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129801751>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Мова, якою здійснюється кримінальне провадження (ст. 29 КПК)

1.1.1. На слідчого, прокурора або суд не покладено обов'язку залучення перекладача за відсутності відомостей, донесених у будь-якій формі, про те, що особа не володіє або недостатньо володіє мовою судочинства. Питання про дотримання вимог ст. 29 КПК щодо залучення перекладача слід вирішувати у кожному конкретному випадку з урахуванням того, чи не призвело це до порушення рівності перед законом і судом (принципу «рівності можливостей») та несправедливості судового розгляду в цілому.

Враховуючи специфіку кримінального провадження за процедурою *in absentia* та в разі відсутності будь-якої інформації, яка б походила від обвинуваченого як носія права на забезпечення його перекладачем, направлення повідомлення про підозру без перекладу на російську мову не порушує вимог ст. 29 КПК, якщо для перекладу обвинувального акта органом досудового розслідування залучений перекладач і копія цього процесуального рішення направлена на сайт державної думи федеральних зборів рф у перекладі на російську мову та знаходиться в матеріалах провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 110 КК. Вказане кримінальне провадження розглядалося із застосуванням спеціальної процедури судового розгляду *in absentia*.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що повідомлення про підозру обвинуваченому було направлено на адресу державної думи рф українською мовою без офіційного перекладу.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що практика здійснення кримінального провадження за процедурою *in absentia* передбачає, окрім способів прямо передбачених КПК, застосовування й інших (додаткових) заходів щодо повідомлення особи щодо проведення стосовно неї кримінального провадження. З матеріалів кримінального провадження убачається, що такими додатковими заходами стали направлення на сайт державної думи федеральних зборів рф повідомлення про підозру та копії обвинувального акта.

Захисник вважає порушенням вимог ст. 29 КПК направлення повідомлення про підозру без перекладу на російську мову (для перекладу обвинувального акта органом досудового розслідування був залучений перекладач та копія цього процесуального рішення була направлена на сайт державної думи федеральних зборів рф у перекладі на російську мову і знаходиться у матеріалах провадження).

Відповідно до положень частини 2, 3 ст. 29 КПК особа повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення державною мовою або будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри у вчиненні кримінального правопорушення. Слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому цим Кодексом.

За змістом вказаних положень закону вбачається, що на слідчого, прокурора або суд не покладено обов'язку залучення перекладача за відсутності відомостей, донесених у будь-якій формі про те, що особа не володіє або недостатньо володіє мовою судочинства.

Одночасно питання про дотримання вимог ст. 29 КПК щодо залучення перекладача слід вирішувати у кожному конкретному випадку з урахуванням того, чи не призвело це до порушення рівності перед законом і судом (принципу «рівності можливостей») та несправедливості судового розгляду в цілому у розумінні положень ст. 6 ЄКПЛ.

Відповідно до підпункту «е» п. 3 ст. 6 ЄКПЛ та практики ЄСПЛ перекладач необхідний у кримінальному процесі, якщо особа не розуміє або не розмовляє мовою судочинства в обсязі, достатньому для розуміння перебігу судового процесу та участі в розв'язанні питання, яке для неї мало вирішальне значення, або особа за рівнем володіння мовою не здатна на ведення свого захисту та висувати на розгляд суду свою версію без допомоги перекладача.

Розуміння зазначених обставин охоплює виключно їх мовно-комунікативний аспект, але не стосується правового механізму здійснення захисту, оскільки перекладач надає комунікативну, а не правову допомогу, що є функцією захисника.

Враховуючи специфіку цього кримінального провадження та з огляду на відсутність будь-якої інформації, яка б походила від обвинуваченого, як носія права на забезпечення його перекладачем, на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду, колегія суддів ККС вважає, що у цьому провадженні відсутнє недотримання вимог ст. 29 КПК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 25.09.2025 у справі № 686/6227/23 (провадження № 51-2475км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130644070>

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

2.1. Обов'язкова участь захисника (ст. 52 КПК)

2.1.1. Повідомлення від обвинуваченого про розірвання договору про надання правової допомоги із захисником у кримінальному провадженні, де його участь не є обов'язковою, не є безумовною підставою для постановлення судового рішення про доручення відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити обвинуваченому адвоката для здійснення захисту за призначенням за відсутності клопотання обвинуваченого

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що 14.02.2025 обвинувачений розірвав зі своїм захисником договір про надання правової допомоги й не мав змоги залучити нового захисника, оскільки 15.03.2025 переніс ішемічний інсульт, що призвело до госпіталізації 28.03.2025. Натомість суд апеляційної інстанції, будучи обізнаним про відсутність захисника, не вжив заходів для належного забезпечення обвинуваченому права на захист, зокрема шляхом відкладення судового розгляду для надання часу на залучення захисника або залучити

захисника за рахунок Держави, враховуючи нездатність обвинуваченого зробити це самому.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що з матеріалів кримінального провадження видно, що обвинувачений надіслав заяву, у якій повідомив, що розірвано договір з адвокатом, і в касаційному розгляді сторона захисту не заперечує про повідомлення в такий спосіб суду про вказану обставину.

Клопотань про призначення іншого захисника обвинувачений не подавав. Також з матеріалів справи вбачається, що обвинувачений не повідомляв апеляційний суд про бажання укласти угоду із іншим захисником або про факт укладення такої угоди чи необхідність відкладення судового розгляду для забезпечення можливості укласти угоду про надання послуг із іншим захисником.

Колегія суддів ККС зауважує, що у кримінальному провадженні, де участь захисника не є обов'язковою, повідомлення від обвинуваченого про розірвання договору про надання правової допомоги, укладеного між обвинуваченим та захисником, не є безумовною підставою для постановлення рішення про доручення відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням за відсутності клопотання обвинуваченого.

Як видно з матеріалів справи, відсутні підстави, передбачені ст. 52 КПК, щодо обов'язкової участі захисника у даному кримінальному провадженні, клопотання про залучення захисника з обґрунтуванням неможливості його залучити самостійно від обвинуваченого не надходило, обставин, які вимагають участі захисника в апеляційному розгляді, суд також не встановив.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі № 607/5887/23 (провадження № 51-1588км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130231743>

3. Докази і доказування

3.1. Значення рішень інших судів у питаннях допустимості доказів (ст. 90 КПК)

3.1.1. У КПК не міститься норми, яка б вказувала на преюдиційне значення судових рішень для доказування фактичних обставин кримінального правопорушення в межах іншого кримінального провадження щодо інших осіб. Стаття 90 КПК вказує лише на преюдиційне значення рішення національного чи міжнародного суду, яким встановлено порушення прав і свобод людини, для вирішення питання щодо допустимості тих чи інших доказів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про неправильну кваліфікацію дій підзахисного за ознакою «пособництво в одержанні неправомірної вигоди», оскільки немає вироку, який набрав законної сили і яким встановлено вину виконавця у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, а також про те, що встановлення факту вчинення кримінального

правопорушення виконавцем у межах судового провадження щодо пособника, у якому виконавець не є учасником, порушує презумпцію невинуватості цієї особи.

Позиція ККС: виключено з обвинувачення, визнаного судом доведеним, кваліфікуючу ознаку «вимагання неправомірної вигоди» та пом'якшено засудженому основне покарання.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у кримінальному провадженні обсяг установлених судом обставин, які неможливо було відділити від ролі співучасника в подіях, не виходив за межі задач, пов'язаних із визначенням винуватості засудженого. Крім того, суд апеляційної інстанції, згадуючи про роль співучасника в контексті обвинувачення засудженого, називає його особою, «матеріали щодо якої виділено в окреме провадження», а сама ухвала не створює уявлення про визнання винуватості цієї особи.

Колегія суддів ККС неодноразово висловлювала правову позицію стосовно того, що обставини, встановлені в оскаржених рішеннях, не є преюдиційними для суду, який буде розглядати обвинувачення проти іншої особи і який має самостійно оцінити надані сторонами докази та зробити висновок щодо доведеності обставин, важливих для вирішення справи.

Відповідно до ст. 90 КПК таким, що має преюдиційне значення для суду, котрий вирішує питання про допустимість доказів, є рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, на обов'язковість яких Верховна Рада України надала згоду. Отже, ст. 90 КПК вказує лише на преюдиційне значення рішення національного чи міжнародного суду, яким встановлено порушення прав і свобод людини, для вирішення питання щодо допустимості тих чи інших доказів. Таким чином, КПК не містить норми, яка б вказувала на преюдиційне значення судових рішень для доказування фактичних обставин кримінального правопорушення в межах іншого кримінального провадження щодо інших осіб.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі № 601/1913/18 (провадження № 51-58км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130271025>

3.2. Показання (ст. 95 КПК)

3.2.1. Показання, які свідок надавав під час кримінального провадження в суді першої інстанції, не можуть вважатися недопустимими доказами лише на тій підставі, що неможливо було забезпечити його явку під час апеляційного провадження. Якщо попри всі необхідні заходи забезпечити участь свідка виявилось неможливим, сторона на доведення своєї позиції може надати суду показання цього свідка, які він давав під час допиту в суді першої інстанції, і сам факт відсутності такого свідка під час апеляційної процедури не дає права суду використовувати позасудові свідчення такої особи. Суд повинен дати оцінку показанням свідка, які він давав під час допиту в суді першої інстанції, з погляду допустимості, належності та достовірності

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав особу невинуватою та виправдав за ч. 2 ст. 121 КК. Апеляційний суд скасував виправдувальний вирок й ухвалив новий вирок, яким визнав особу винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що апеляційний суд усупереч приписам ч. 3 ст. 404, ст. 23 КПК допустив вибірковість у дослідженні доказів та порушив принцип безпосередності, оскільки безпосередньо в суді апеляційної інстанції не допитав свідка.

Позиція ККС: скасовано вирок апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що в матеріалах кримінального провадження міститься заява свідка про те, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України вона перебуває за межами м. Києва та планує виїхати за межі території України.

Відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК, яка регулює особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану, показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Отже, за обставин цієї справи, колегія суддів ККС вважає, що положення «суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання» (ч. 4 ст. 95 КПК) не може тлумачитися як безумовна заборона використання показань, які особа давала у суді першої інстанції.

Крім того, показання, які особа надавала під час кримінального провадження в суді першої інстанції, не можуть вважатися недопустимими доказами лише на тій підставі, що неможливо було забезпечити явку такої особи під час апеляційної процедури.

Ураховуючи наведене вище, колегія суддів ККС дійшла висновку про те, що апеляційний суд мав ужити всіх необхідних заходів для забезпечення участі зазначеного вище свідка під час апеляційної процедури з метою її допиту, у тому числі в режимі відеоконференцзв'язку.

У той же час, якщо попри всі необхідні заходи забезпечити участь такої особи виявилось неможливою, сторона на доведення своєї позиції може надати суду показання особи, які та давала під час її допиту в суді першої інстанції, і сам факт відсутності такої особи під час апеляційної процедури не дає права суду використовувати позасудові свідчення такої особи.

Водночас, дослідивши показання особи, які та давала під час її допиту в суді першої інстанції, суд повинен дати їм оцінку з погляду допустимості, належності та достовірності. Факт неможливості допиту цієї особи під час апеляційного

розгляду має враховуватися судом у ході оцінки достовірності цього доказу у сукупності з іншими доказами у справі.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 759/22355/21 (провадження № 51-5663км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130494824>

3.3. Документи (ст. 99 КПК)

3.3.1. Під час вирішення питання допустимості як доказу документа, наданого суду в копії, урахуванню підлягають не лише формальні аспекти щодо виготовлення та/або належного завірення такої копії, але й наявність чи відсутність в учасників провадження обґрунтованих сумнівів у відповідності даних, які містяться в копії документа, його оригіналу. Також необхідно проаналізувати аспекти, пов'язані з оцінкою можливості надання стороною суду оригіналу відповідного документа в межах передбачених законом процедур

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 197-1 КК, а також визнали невинуватим і виправдали останнього за ч. 4 ст. 358 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК за недоведеністю в його діянні складу цього кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується з висновками судів в частині виправдання особи за ч. 4 ст. 358 КК, вважає, що суди безпідставно визнали недопустимим доказом довідку, використання якої як завідомо підробленого документа було інкриміновано особі, пославшись на відсутність оригіналу цього документа. Наголошує, що прокурор здійснив усі можливі заходи для отримання цього оригіналу. Просить урахувати, що сторона обвинувачення здобула цей доказ безпосередньо з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, до якого відповідний документ було завантажено нотаріусом під час реєстрації права власності обвинуваченого на будинок.

Позиція ККС: рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення долі речового доказу змінено: виключено рішення про зобов'язання обвинуваченого звільнити земельну ділянку, привівши її до попереднього стану, шляхом знесення споруд (огорожі) та нерухомого майна загальною площею 10 м. кв. Скасовано ухвалу апеляційного суду в частині виправдання обвинуваченого за ч. 4 ст. 358 КК **та** призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що на обґрунтування свого рішення про виправдання особи за ч. 4 ст. 358 КК на підставі ч. 3 ч. 1 ст. 373 КПК місцевий суд зазначив, що надана стороною обвинувачення довідка Голови Правління обслуговуючого кооперативу, видана обвинуваченому, яку, згідно з обвинуваченням, він використав як завідомо підроблений документ з метою реєстрації права власності, є недопустимим доказом, а інші докази є неналежними. Підставою для визнання місцевим судом вказаного документа недопустимим доказом стало те, що його надано у вигляді копії, яка не завірена належним чином, водночас сторона обвинувачення не підтвердила існування оригіналу цього

документа і не надала його для ознайомлення стороні захисту, що суперечить приписам ч. 7 ст. 99 КПК.

Не погодившись із таким рішенням суду, прокурор оскаржив його в апеляційному порядку та просив повторно дослідити обставини кримінального провадження, скасувати згадане судове рішення й ухвалити обвинувальний вирок. Однак, не зважаючи на конкретні, змістовні доводи скаржника про незаконність судового рішення, апеляційний суд належним чином не розглянув їх і не спростував, не проаналізував оспорюваних прокурором висновків місцевого суду щодо недопустимості доказу з точки зору їх відповідності змісту кримінальному процесуальному закону.

Так, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК (ст. 86 цього Кодексу).

Не будь-яке порушення вимог кримінального процесуального закону, допущене органом досудового розслідування під час збирання доказів у кримінальному провадженні, автоматично тягне за собою визнання цих доказів недопустимими. Під час вирішення питання про допустимість таких доказів суду насамперед необхідно з'ясувати, чи є це порушення істотним та яким чином воно вплинуло на забезпечення і реалізацію прав та свобод особи у кримінальному провадженні.

За наявності процесуальних порушень порядку отримання доказів визнавати їх недопустимими треба лише тоді, коли вони: прямо та істотно порушують права і свободи людини та/або надають підстави для сумнівів у достовірності отриманих фактичних даних, які неможливо було усунути в ході судового розгляду.

Під час вирішення питання допустимості як доказу певного документу, який надано суду в копії, урахуванню підлягають не лише формальні аспекти щодо виготовлення та/або належного завірення такої копії, але й наявність чи відсутність в учасників провадження обґрунтованих сумнівів у відповідності даних, які містяться в копії документу, його оригіналу.

У касаційній скарзі прокурор просив проаналізувати відомості про те, з якого джерела було здобуто документ і які заходи вжила сторона обвинувачення для отримання його оригіналу, що виявилось безрезультатним, водночас заявив клопотання про витребування оригіналу документа в сторони захисту і послався на те, що відомості, зазначені в копії документа, підтверджуються іншими доказами.

Отже, в контексті наведених прокурором доводів апеляційний суд зобов'язаний був ретельно проаналізувати аспекти, пов'язані з оцінкою можливості надання прокурором суду оригіналу відповідного документа в межах передбачених законом процедур. Однак апеляційний суд не дав цим доводам прокурора жодної оцінки, обмежившись лише дублюванням оспорюваного прокурором висновку місцевого суду, зазначеного у вирокі, про відсутність оригіналу документа.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 04.09.2025 у справі № 753/4989/23 (провадження № 51-5091км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130063213>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

4. Слідчі (розшукові) дії

4.1. Огляд (ст. 237 КПК)

4.1.1. Кримінальний процесуальний закон не передбачає отримання ухвали слідчого судді для проведення огляду земельної ділянки, а саме частини лісу відповідного кварталу, виділу, майстерської ділянки лісництва, оскільки огляд проводився в загальнодоступному місці – лісі. У КПК не міститься обов'язку слідчого, прокурора чи іншої службової особи для забезпечення присутності захисника під час проведення огляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 246 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про недопустимість протоколу огляду місця події через те, що слідчу дію проведено без ухвали слідчого судді, при цьому обвинуваченому не було роз'яснено право на правову допомогу.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: відхиляючи вказані твердження ККС зазначив, що у цьому кримінальному провадженні було проведено огляд земельної ділянки, а саме частина лісу – 99 квартал, 3 виділ, 7 майстерської ділянки лісництва, тобто огляд проводився у загальнодоступному місці – лісі, а відтак отримання ухвали слідчого судді для його проведення КПК не передбачено.

При цьому, як убачається з протоколу огляду місця події, особам роз'яснено їхні права. Свідки у суді підтвердили, що слідчий зачитував права та обов'язки на початку та вкінці слідчої дії, а обвинувачений був поряд та жодних зауважень від нього не надходило.

Крім того, ст. 237 КПК не містить обов'язку слідчого, прокурора чи іншої службової особи для забезпечення присутності під час проведення огляду захисника чи адвоката. Натомість закон передбачає лише те, що «слідчий, прокурор не має права заборонити учасникам огляду користуватися правовою допомогою адвоката або представника. Слідчий, прокурор зобов'язаний допустити такого адвоката або представника до огляду/обшуку на будь-якому етапі його проведення». Хоча законодавець створює умови для участі осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, а також захисника чи адвоката під час проведення огляду/обшуку, він не передбачає, що така участь є суворо обов'язковою з огляду на специфіку цієї слідчої дії.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 02.10.2025 у справі № 385/1219/23 (провадження № 51-5695км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129961907>

4.1.2. Місце виявлення трупа завжди вважається місцем події незалежно від того, де настала смерть певної людини, а перевірка відповідної інформації може зумовлювати невідкладність такого огляду місця події без попереднього дозволу слідчого судді

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що дані протоколів огляду є недопустимими доказами, оскільки такі слідчі дії проводились до відповідного рішення слідчого судді про надання дозволу на їх проведення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за положеннями ч. 3 ст. 233 КПК слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі прокурор, слідчий, за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку.

Водночас місце виявлення трупа завжди вважається місцем події незалежно від того, де настала смерть певної людини, а перевірка відповідної інформації може зумовлювати невідкладність такого огляду місця події без попереднього дозволу слідчого судді.

Апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку, що слідчі дії проведено з дотриманням установленної процесуальної процедури, передбаченої статтями 223, 233 КПК, скарг та зауважень до працівників поліції не було, як зі сторони учасників так і від понятих, а тому відсутні підстави вважати протоколи огляду місця події недопустимими доказами.

До того ж слідчим суддею, при вирішенні клопотання слідчого про надання дозволу на проведення обшуку, було в повній мірі перевірено наявність підстав для проведення оглядів без ухвали слідчого судді, та встановлено, що огляд було проведено у невідкладному випадку, пов'язаному з відшукуванням та вилучення речових доказів, які самотійно, або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для встановлення об'єктивної істини та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності та за результатом розгляду цього клопотання надано дозвіл на проведення всіх зазначених слідчих дій.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.09.2025 у справі № 753/15048/22 (провадження № 51-1999км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130456843>

4.1.3. Складання протоколу затримання підозрюваної особи після проведення огляду місця події не є порушенням вимог КПК та не зумовлює недопустимості цієї слідчої дії

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що огляд місця події є недопустимою слідчою дією, оскільки засуджений на момент його проведення був підозрюваним, однак протокол його затримання складено не було, а сам протокол містить неточності щодо години проведення цієї слідчої дії.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатував наявність у матеріалах кримінального провадження протоколу затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, яке відбулося після другого епізоду збуту особливо небезпечної психотропної речовини.

За його змістом обвинуваченому було повідомлено підстави затримання, роз'яснено його права та проінформовано, що про затримання буде повідомлено регіональний центр правової допомоги. Факт складання самого протоколу затримання у службовому кабінеті слідчого у відділі поліції не є порушенням КПК та не спростовує викладених у протоколі обставин, до якого у обвинуваченого скарг та зауважень не було.

Також протокол без зауважень було підписано захисником, а його копія була вручена засудженому, про що свідчить підпис останнього.

Складання протоколу затримання підозрюваної особи після проведення огляду місця події не є порушенням вимог КПК та не зумовлює недопустимості цієї слідчої дії.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 639/668/24 (провадження № 51-1937км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130598080>

4.1.4. Зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин можливе без дозволу слідчого судді, якщо доступ до них не обмежується їх власником, володільцем чи утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368.

У касаційній скарзі сторона захисту вказувала про недопустимість огляду мобільного телефона засудженого.

Позиція ККС: виключено з обвинувачення, визнаного судом доведеним, кваліфікуючу ознаку «вимагання неправомірної вигоди» та пом'якшено засудженому основне покарання.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що апеляційний суд слушно визнав необґрунтованими доводи сторони захисту про недопустимість як доказу даних протоколу огляду мобільного телефона, вилученого в засудженого в ході огляду місця події, вказавши, що зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин можливе без дозволу слідчого судді, якщо доступ до них не обмежується їх власником, володільцем або утримувачем, або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту.

У цьому провадженні інформацію, яка містилася в мобільному телефоні засудженого, досліджено шляхом вмикання телефона та огляду текстових повідомлень у ньому, доступ до яких не був пов'язаний із наданням володільцем відповідного серверу (оператором мобільного зв'язку) доступу до електронних інформаційних систем. Орган досудового розслідування провів огляд предмета –

телефона та оформив його відповідним протоколом, який складено з дотриманням вимог кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі № 601/1913/18 (провадження № 51-58км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130271025>

4.2. Отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК)

4.2.1. Кримінальний процесуальний закон не містить вимоги щодо обов'язкової участі понятих під час відбирання біологічних зразків у особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 186 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що під час відбирання у нього біологічних зразків слідчим не були запрошені поняті, що є порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що згідно з ч. 3 ст. 245 КПК відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 цього Кодексу, відповідно до якої закріплені положення, за якими визначаються спеціальні порядок та умови проведення освідування особи. Проте положення самої ст. 241 КПК не містять вимоги щодо обов'язкової участі понятих при проведенні освідування особи.

Водночас у ч. 7 ст. 223 КПК передбачено, що слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії.

При цьому, дійсно, з одного боку – порядок проведення такої слідчої (розшукової) дії, як освідування особи, регламентовано не лише однією ст. 241 КПК, але й нормами ст. 223 цього Кодексу, якими визначено загальні умови та правила проведення слідчих (розшукових) дій, статей 103–107 даного Кодексу, які присвячені порядку фіксування процесуальних дій під час кримінального провадження, тощо. Однак, з іншого боку у ч. 3 ст. 245 КПК міститься відсилка лише на правила ст. 241 цього Кодексу, а не на порядок проведення освідування особи в цілому.

Тобто, у цьому випадку згадане положення ч. 3 ст. 245 КПК за способом викладення є відсильною нормою і містить відсилку (посилання) виключно на правила ст. 241 цього Кодексу, без прив'язки до інших норм, якими регламентовано порядок проведення освідування особи, у тому числі й приписів ч. 7 ст. 223 КПК.

Окрім того, кримінальний процесуальний закон передбачає участь понятих або застосування безперервного відеозапису у якості спеціальних процесуальних гарантій забезпечення прав і свобод людини під час освідування особи. Натомість, у ч. 3 ст. 245 КПК містяться відповідні гарантії, встановлені законодавцем саме для відбирання біологічних зразків у особи, – у разі відмови особи добровільно надати

біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому статтями 160–166 цього Кодексу, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.

А тому відбирання біологічних зразків у особи без участі понятих не свідчить про порушення як вимог ч. 3 ст. 245 та ст. 241 КПК у їх взаємозв'язку, так і приписів ч. 7 ст. 223 цього Кодексу, що вказує на необґрунтованість доводів касаційної скарги.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.09.2025 у справі № 727/7144/22 (провадження № 51-3561км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130378229>

5. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

5.1. Відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК)

5.1.1. Звернення прокурора до апеляційного суду з клопотанням про розсекречення ухвал про надання дозволу на проведення НСРД через 2 роки після того, як йому було відмовлено у перший раз, не свідчить про вжиття стороною обвинувачення всіх необхідних та своєчасних заходів, спрямованих на розсекречення ухвал

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 369-2 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що результати НСРД є недопустимими доказами, оскільки ухвали суду, на підставі яких ці слідчі дії були проведені, не було відкрито стороні захисту. Прокурором не вживались належні заходи для розсекречення ухвал апеляційного суду, які стали підставою для проведення НСРД, що призвело до неможливості їх дослідити у зв'язку зі знищенням.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що ухвали слідчого судді, які надають дозвіл на проведення відповідних НСРД, хоча і не є самі по собі доказами, що стосуються предмету доказування у значенні ст. 91 КПК, однак є документами, які мають довести, що НСРД проводилися на підставі відповідних дозволів. Ці документи повинні досліджуватися під час розгляду справи у суді першої інстанції з метою оцінки допустимості доказів, отриманих у результаті НСРД. Якщо сторона обвинувачення не вжила необхідних та своєчасних заходів, що спрямовані на розсекречення процесуальних документів, які стали процесуальною підставою для проведення НСРД і яких немає в її розпорядженні, то в такому випадку має місце порушення норм ст. 290 КПК.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, прокурор звернувся до відповідного апеляційного суду з клопотанням про розсекречення ухвал про

надання дозволу на проведення НСРД у 2020 році, однак отримав відмову через недоліки в оформленні клопотання.

Попри клопотання сторони захисту про відкриття цих ухвал, наступного разу прокурор звернувся з відповідним клопотанням до апеляційного суду лише в 2022 році після того, як ці ухвали були знищені 24.02.2022 у зв'язку з введенням воєнного стану на території України.

Колегія суддів ККС не погоджується з висновком судів попередніх інстанцій, що така поведінка сторони обвинувачення свідчить про вжиття стороною обвинувачення всіх необхідних та своєчасних заходів, спрямованих на розсекречення ухвал. Отже, сторона обвинувачення не виконала свій обов'язок довести допустимість НСРД.

Оскільки суди попередніх інстанцій визнали результати НСРД допустимими доказами і ґрунтували на них свої висновки, колегія суддів ККС вважає це істотним порушенням кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 16.09.2025 у справі № 524/3696/20 (провадження № 51-1918км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130456918>

6. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування

6.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ст. 309 КПК)

6.1.1. Вимогами КПК не передбачена можливість апеляційного оскарження під час досудового розслідування ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на постанову детектива НАБУ про зупинення досудового розслідування

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя ВАКС відмовив у задоволенні скарги захисників підозрюваного на постанову детектива НАБУ про зупинення досудового розслідування. Суддя Ап ВАКС відмовила у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника з тих підстав, що вона подана на рішення, яке не підлягає апеляційному оскарженню.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що оскільки рішення слідчого судді порушує право підозрюваного на справедливий судовий розгляд, суддя апеляційної інстанції неправомірно відмовила у відкритті апеляційного провадження.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу Ап ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як убачається з наявних у провадженні матеріалів, слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги захисника підозрюваного на постанову детектива НАБУ про зупинення досудового розслідування.

Зазначене рішення слідчий суддя постановив у межах своєї компетенції в порядку п. 2 ч. 1 ст. 303 КПК.

Відтак колегія суддів ККС не погоджується з доводами захисника в частині того, що ухвала слідчого судді не передбачена КПК.

За ч. 3 ст. 392 КПК в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали слідчого судді у випадках, визначених цим Кодексом, а положення статей 307, 309

КПК встановлюють перелік таких ухвал. Інші ухвали слідчого судді, які не входять до визначеного переліку, оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути надані під час підготовчого провадження в суді (ч. 3 ст. 309 КПК).

Можливість апеляційного оскарження під час досудового розслідування ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на постанову детектива про зупинення досудового розслідування вказаними вимогами кримінального процесуального закону не передбачена.

За приписами ч. 4 ст. 399 КПК суддя-доповідач апеляційного суду відмовляє у відкритті провадження лише, якщо апеляційна скарга подана на судове рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, або судове рішення оскаржене виключно з підстав, з яких воно не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 цього Кодексу.

Враховуючи викладене, колегія суддів ККС дійшла висновку про те, що суддя АП ВАКС, відмовивши у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника на ухвалу слідчого судді, дотримався положень статей 303, 307, 309, 392, 399 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 02.09.2025 у справі № 991/1681/25 (провадження № 51-1343км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025807>

6.1.2. Окрема ухвала слідчого судді, постановлена під час розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування, може бути оскаржена в апеляційному порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: окремою ухвалою слідчого судді постановлено довести до відома керівництва Генеральної прокуратури обставини, викладені у цьому судовому рішенні, для вжиття відповідних заходів реагування в межах повноважень, визначених законом, та недопущення в подальшому подібних порушень норм законодавства. Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою прокурора на окрему ухвалу слідчого судді на підставі ч. 4 ст. 399 КПК у зв'язку з тим, що апеляційна скарга подана на судове рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, апеляційний суд порушив його право на оскарження судового рішення.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що чинним КПК прямо не передбачено постановлення під час розгляду слідчим суддею місцевого суду скарг у порядку, передбаченому приписами ст. 303 КПК, такого виду судового рішення, як окрема ухвала, відповідно й не може бути прямо передбачено в КПК можливості її оскарження.

Відповідно до ч. 6 ст. 9 КПК у випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7

КПК, зокрема, верховенства права та забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності.

Згідно із приписами статей 369, 418 КПК суд апеляційної інстанції за наявності відповідних підстав має процесуальні повноваження для постановлення ухвал, які не вирішують справи по суті, однак звертають увагу уповноважених органів на встановлені у кримінальному провадженні факти порушення закону, які потребують вжиття належних заходів реагування. Постановлення таких ухвал спрямовано на забезпечення ефективності здійснення правосуддя у конкретному кримінальному провадженні та конституційного права на судовий захист, гарантований ст. 55 Конституції України.

Згідно з усталеною судовою практикою ВС, суд апеляційної інстанції під час вирішення питання про відкриття провадження за апеляційною скаргою на рішення слідчого судді, яке не передбачене КПК, повинен керуватися приписами ч. 6 ст. 9 КПК щодо застосування загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 КПК, зокрема, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності – п. 17 ч. 1 ст. 7, ст. 24 КПК.

З огляду на викладене посилання суду апеляційної інстанції на положення ч. 4 ст. 399 КПК під час відмови у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою прокурора на окрему ухвалу слідчого судді в цьому кримінальному провадженні не можна визнати обґрунтованим з точки зору вказаних вище засад кримінального провадження.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 17.09.2025 у справі № 530/716/25 (провадження № 51-2427км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409840>

6.1.3. Ухвала слідчого судді про скасування постанови слідчого про зупинення досудового розслідування та оголошення підозрюваного в розшук впливає на перебіг строку досудового розслідування у цьому кримінальному провадженні, а тому стосується інтересів потерпілої та може оскаржуватися нею в апеляційному порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя скасував постанову старшого слідчого про зупинення досудового розслідування та оголошення підозрюваного у розшук. Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу представнику потерпілої з тих підстав, що потерпіла чи її представник в суді першої інстанції не заявляли будь-яких вимог, тому позбавлені права на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді.

У касаційній скарзі представник потерпілої стверджує, що ухвала слідчого судді стосується інтересів потерпілої, а тому може бути нею оскаржена.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у цьому кримінальному провадженні особу визнано потерпілою, а тому наявність вказаного статусу згідно з положеннями п. 7 ч. 1 ст. 56 КПК дозволяє їй протягом кримінального

провадження реалізувати своє право на оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК.

Пункт 7 ч. 1 ст. 393 КПК визначає, що апеляційну скаргу має право подати потерпілий або його законний представник чи представник - у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції. Водночас правила ст. 306 КПК регламентують порядок розгляду скарги, визначеної ст. 303 КПК, яка розглядається за обов'язкової участі особи, яка її подала, та суб'єкта, рішення, дія чи бездіяльність якого оскаржуються.

У цьому провадженні слідчий суддя розглядав скаргу захисника в інтересах підозрюваної, а потерпіла не приймала участь у судовому засіданні. Однак постановлене слідчим суддею рішення, яким скасовано постанову слідчого про зупинення досудового розслідування та оголошення підозрюваної в розшук впливає на перебіг строку досудового розслідування у цьому кримінальному провадженні, а тому вочевидь стосується інтересів потерпілої.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 947/9607/25 (провадження № 51-1492км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130552422>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

7. Підготовче провадження

7.1. Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду (ст. 315 КПК)

7.1.1. Нероз'яснення судом першої інстанції під час підготовчого судового засідання обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, права заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів, є істотним порушенням вимог КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі стверджує, що в місцевому суді обвинуваченому не було роз'яснено права заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів, гарантованого приписами ч. 2 ст. 31, ч. 4 ст. 315 КПК, недотримання яких є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що з матеріалів кримінального провадження убачається, що засуджений обвинувачувався у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК, яке з огляду на положення ст. 12 цього Кодексу є особливо тяжким злочином.

З журналів та технічних записів судового засідання вбачається, що під час підготовчого судового засідання, суд першої інстанції не виконав імперативної

вимоги, визначеної у ч. 4 ст. 315 КПК, та не роз'яснив засудженому його право на розгляд провадження колегіальним складом суду.

Колегія суддів ККС бере до уваги, що в матеріалах справи відсутні докази, що таке право було роз'яснено підозрюваному певною уповноваженою особою на тих етапах кримінального провадження, які передують підготовчому судовому засіданню.

Визначений ч. 4 ст. 315 КПК обов'язок суду під час підготовчого судового засідання роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів, надає обвинуваченому можливість підготуватись до реалізації такого права, щоб його рішення з цього питання було виваженим та обґрунтованим. Тільки в такому випадку будуть дотримані засади кримінального провадження, в тому числі й забезпечення права на захист, а судовий розгляд буде справедливим.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 18.09.2025 у справі № 541/149/24 (провадження № 51-1857км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409856>

8. Судовий розгляд

8.1. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК)

8.1.1. Електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа, що посвідчує особу автора, цілісність і достовірність інформації. Відсутність електронного підпису в апеляційній скарзі, поданій електронним засобом зв'язку, за відсутності її оригіналу в паперовому вигляді та неявки захисника в судові засідання, є підставою для визнання такої скарги неподаною

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд продовжив обвинуваченому запобіжний захід у виді тримання під вартою. Апеляційний суд закрит апеляційне провадження за апеляційною скаргою захисника на зазначену ухвалу місцевого суду, а апеляційну скаргу повернув особі, яка її подала, оскільки апеляційна скарга, яку подано на електронну пошту апеляційного суду, не містить електронного цифрового підпису або кваліфікованого електронного підпису особи, яка її подала.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що її повноваження на здійснення захисту обвинуваченого підтверджено дорученням для надання безоплатної вторинної правової допомоги, яке було долучено до апеляційної скарги, а скаргу підписано та надіслано з офіційної електронної адреси, тому використання електронного цифрового підпису в цьому разі не було обов'язковим.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що електронний підпис – це обов'язковий реквізит електронного документа, оскільки є ключовим елементом, що посвідчує особу автора чи підписувача, а також цілісність і достовірність

інформації в документі, надаючи йому юридичної сили. Згідно з діючим законодавством електронний підпис використовується для ідентифікації та підтвердження достовірності даних, а його накладення завершує процес створення електронного документа.

Однак, як видно з матеріалів провадження, подана від імені захисника апеляційна скарга, яка надійшла на адресу апеляційного суду електронним засобом зв'язку, не містила електронного підпису особи яка її подала.

Оригінал апеляційної скарги в паперовому варіанті на адресу суду станом на день розгляду скарги судом апеляційної інстанції також не надійшов.

Крім того, як впливає зі змісту ухвали апеляційного суду та журналу судового засідання, захисниця на телефонний дзвінок не відповіла та на зв'язок у режимі відеоконференції із судом не вийшла.

Інших даних, які би підтверджували те, що саме суд апеляційної інстанції не забезпечив участі захисника в апеляційному розгляді скарги в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, як про це зазначено в касаційній скарзі, матеріали провадження не містять

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі № 935/4146/23 (провадження № 51-1678км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130138615>

8.2. Таємниця наради суддів (ст. 367 КПК)

8.2.1. Висловлювання головуючим суддею у кримінальному провадженні своєї позиції щодо винуватості особи до виходу в нарадчу кімнату є порушенням таємниці наради суддів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 125 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що головуючий у суді першої інстанції під час останнього слова обвинуваченого проявив упередженість і наперед висловив своє рішення щодо винуватості останнього.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у результаті прослуховування запису перебігу судового засідання, в якому обвинувачений висловлював останнє слово, встановлено, що дійсно головуючий у справі фактично оголосив свою позицію щодо винуватості обвинуваченого до виходу у нарадчу кімнату, що є порушенням таємниці наради суддів, яка є гарантією неупередженості та об'єктивності судового рішення. Лише в нарадчій кімнаті вирішуються питання, передбачені ст. 368 КПК, оцінюються та зіставляються докази. Тобто суд вирішує комплекс обставин, які в тому числі впливають на доведеність чи недоведеність винуватості особи.

Колегія суддів ККС зазначила, що прояв емоцій судом під час судового розгляду є порушенням принципу відстороненості і може ставити під сумнів законність прийнятого рішення і судового процесу в цілому.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 17.09.2025 у справі № 161/1961/24 (провадження № 51-2426км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130378204>

9. Судові рішення

9.1. Виправлення описок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 379 КПК)

9.1.1. Опискою вважається зроблена судом механічна помилка, яка допущена під час його письмово-вербального викладу, що порушує правила граматики, синтаксису, пунктуації, нумерації (помилка у правописі, у розділових знаках тощо), що мають вплив на зміст судового рішення та його виконання. Не може вважатися опискою допущена судом помилка під час кваліфікації дій особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого а ч. 1 ст. 309 КК.

У касаційній скарзі прокурор вважає неспроможним висновок апеляційного суду, що допущена помилка при кваліфікації дій обвинуваченого є очевидною опискою, оскільки питання неправильної кваліфікації дій обвинуваченого не можуть бути визнані опискою.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до обвинувального акта дії обвинуваченого кваліфіковані за ч. 1 ст. 309 КК як незаконне придбання та зберігання **психотропної речовини** без мети збуту.

Як слідує зі змісту вироку, місцевий суд визнав винуватим обвинуваченого за ч. 1 ст. 309 КК, а саме у незаконному придбанні та зберіганні **наркотичного засобу** без мети збуту.

У апеляційній скарзі прокурор просив змінити вказаний вирок в частині правової кваліфікації дій обвинуваченого, у зв'язку з неправильним застосуванням судом закону України про кримінальну відповідальність, а саме кваліфікувати дії обвинуваченого за ч. 1 ст. 309 КК як незаконне придбання та зберігання **психотропної речовини** без мети збуту, а місцем зберігання речового доказу – психотропної речовини РVP вважати камеру схову управління поліції в метрополітені ГУНП у м. Києві.

Апеляційний суд в оскаржуваній ухвалі вказав, що при кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 1 ст. 309 КК суд першої інстанції помилково зазначив, що останній незаконно придбав та зберігав наркотичні засоби без мети збуту, а також при вирішенні питання щодо речових доказів вказав замість психотропної речовини наркотичний засіб та місце його зберігання не камеру схову управління поліції в метрополітені ГУНП у м. Києві, а Шевченківське УП ГУНП у м. Києві, що є очевидною опискою та не може бути підставою для зміни вироку.

Колегія суддів ККС зазначила, що опискою вважається зроблена судом механічна помилка, яка допущена під час його письмово-вербального викладу, що порушує правила граматики, синтаксису, пунктуації, нумерації (помилка

у правописі, у розділових знаках тощо), що мають вплив на зміст судового рішення та його виконання.

З урахуванням викладеного, колегія суддів ККС вважає безпідставним висновок апеляційного суду, що допущена помилка при кваліфікації дій обвинуваченого є очевидною опискою, оскільки зазначене, при його підтвердженні, може свідчити про неправильне застосування судом закону України про кримінальну відповідальність.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.08.2025 у справі № 761/9697/24 (провадження № 51-76км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129853830>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

10. Провадження в суді апеляційної інстанції

10.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 392 КПК)

10.1.1. Ухвала про етапування особи до суду для участі в судовому засіданні не підлягає окремому апеляційному оскарженню, а заперечення проти неї можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення по суті справи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд постановив ухвалу про етапування засудженого для участі у судовому засіданні з розгляду його заяви про перегляд за нововиявленими обставинами вироку. Прокурор оскаржив цю ухвалу в апеляційному порядку, по суті заперечуючи проти особистої участі засудженого у розгляді його заяви. Апеляційний суд відмовив прокурору у відкритті апеляційного провадження відповідно до ч. 4 ст. 399 КПК, оскільки апеляційна скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що оскільки ухвала суду про етапування для участі в судовому засіданні постановлена в порядку п. 12 ч. 1 ст. 537 КПК, вона, відповідно до ч. 6 ст. 539 КПК, може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що апеляційний суд відмовляючи у відкритті апеляційного провадження правильно зазначив, що рішення суду про етапування для участі в судовому засіданні відповідно до ст. 392 КПК не підлягає окремому апеляційному оскарженню, а заперечення проти нього можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення по суті справи.

Ухвала про доставлення засудженого до суду для участі в судовому засіданні є організаційним рішенням суду, спрямованим на забезпечення судового процесу в першій, апеляційній або касаційній інстанції. Таке рішення не стосується порядку виконання вироку, на підставі якого засуджений відбуває покарання, а стосується того судового розгляду, у якому він бере участь, і ґрунтується

на обов'язку суду забезпечити виконання вимог ч. 2 ст. 318 КПК. Тому положення п. 12 ч. 1 ст. 537, як і ч. 6 ст. 539 КПК до цієї ситуації не застосовні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 23.09.2025 у справі № 308/3253/19 (провадження № 51-2215км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130710743>

10.1.2. Ухвала суду про відмову в роз'ясненні судового рішення може бути оскаржена в апеляційному порядку навіть якщо рішення, у роз'ясненні якого відмовлено, апеляційному оскарженню не підлягає

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою ВАКС відмовлено в задоволенні клопотання сторони захисту про повернення обвинувального акта в кримінальному провадженні. Надалі ВАКС відмовив в задоволенні заяви захисника про роз'яснення цієї ухвали. На підставі ч. 4 ст. 399 КПК АП ВАКС відмовила у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника на ухвалу ВАКС, якою відмовлено в роз'ясненні судового рішення, у зв'язку з тим, що апеляційну скаргу було подано на рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що ухвала місцевого суду про відмову в поверненні обвинувального акта відповідно до змісту статей 314, 380 КПК підлягала роз'ясненню, а тому ухвала про відмову в роз'ясненні вказаного рішення суду першої інстанції може бути предметом апеляційного оскарження (ч. 4 ст. 380, ч. 2 ст. 392 КПК).

Позиція ККС: скасовано ухвалу АП ВАКС та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що з матеріалів справи вбачається, що суддя суду апеляційної інстанції вказав, що з огляду на положення статей 380, 392 КПК ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотань про повернення обвинувального акта (як і будь-які інші, постановлені під час судового провадження і до його завершення у цьому суді) не можуть бути предметом апеляційного оскарження та роз'яснення, крім тих, оскарження яких окремо передбачено кримінальним процесуальним законом. Якщо ухвала суду першої інстанції не може бути предметом роз'яснення в порядку ст. 380 КПК, то не може бути оскаржена й ухвала про відмову в її роз'ясненні.

Колегія суддів ККС не погоджується з таким твердженням апеляційного суду, оскільки об'єктом письмового роз'яснення у кримінальному процесуальному законодавстві визнано всю систему судових рішень, визначену ст. 369 КПК.

З огляду на системний аналіз положень ч. 1 ст. 380 КПК будь-яких застережень щодо неможливості вирішення питання про роз'яснення судового рішення, яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, кримінальний процесуальний закон не містить, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду, ухваленого в порядку, передбаченому гл. 21 КПК.

Як видно зі змісту оскаржуваного судового рішення, суддя суду апеляційної інстанції, постановляючи оскаржувану ухвалу, належним чином не урахував змісту

наведених вище положень кримінального процесуального закону та практики ВС, а тому дійшов передчасних висновків про наявність підстав для відмови у відкритті апеляційного провадження.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.09.2025 у справі № 991/878/22 (провадження № 51-7531км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130271002>

10.2. Вирок, ухвала про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру судом апеляційної інстанції (ст. 420 КПК)

10.2.1. У разі застосування судом апеляційної інстанції додаткового покарання у виді конфіскації майна, що погіршує правове становище обвинуваченого, апеляційний суд повинен прийняти рішення у формі вироку, а не ухвали

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 307, ч. 1 ст. 309 КК. Ухвалою апеляційного суду цей вирок змінено в частині призначеного покарання та застосовано до обвинуваченого додаткове покарання у виді конфіскації майна.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд, призначаючи обвинуваченому додаткове покарання у виді конфіскації майна, явно погіршив становища обвинуваченого шляхом збільшення обсягу покарання, та, у супереччя вимогам статей 408, 420, 421 КПК, постановив рішення у формі ухвали, а не вироку.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до положень ст. 59 КК конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого за умови вчинення, зокрема, тяжкого та особливо тяжкого корисливого злочину, і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині Кримінального кодексу.

Застосування судом апеляційної інстанції додаткового покарання у виді конфіскації майна є погіршенням правового становища засудженого, оскільки стосується його власності, а тому, враховуючи положення статей 420, 421 КПК, рішення апеляційного суду мало бути ухвалено у формі вироку, а не ухвали.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.08.2025 у справі № 953/16700/21 (провадження № 51-2383км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129892982>

V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

11. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб

11.1. Повідомлення про підозру (ст. 481 КПК)

11.1.1. Повідомлення про підозру адвокату має здійснюватися виключно уповноваженими особами відповідно до ст. 481 КПК, оскільки адвокат належить до категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. Порушення цієї вимоги та незабезпечення права на захист шляхом

своєчасного призначення захисника є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватим адвоката, обвинуваченого за ч. 2 ст. 286 КК. Апеляційний суд закрит цю кримінальну провадження на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку зі смертю адвоката.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що судом апеляційної інстанції не взято до уваги, що повідомлення про підозру адвокату здійснено не уповноваженими особами, з порушенням права на захист.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за загальним правилом письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 277 КПК). Однак у ст. 276 цього Кодексу зазначено, що особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.

За приписами ст. 480 КПК адвокат належить до категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що на час вчинення інкримінованого кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, загиблий мав статус адвоката, що підтверджується відомостями з обвинувального акта, а також витягом з Єдиного реєстру адвокатів України, свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю, посвідченням адвоката України, виданим Національною асоціацією адвокатів України.

Як слідує з матеріалів кримінального провадження, письмові повідомлення про підозру загиблому адвокату у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, було здійснено заступником начальника слідчого відділу поліції, за погодженням прокурора місцевої прокуратури, тобто особою, яка відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 481 КПК не уповноважена здійснювати повідомлення про підозру адвоката.

Крім цього, вказані процесуальні дії заступника начальника слідчого відділу поліції за погодженням прокурора місцевої прокуратури щодо повідомлення загиблого адвоката про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, здійснено з порушенням права на захист, а саме положень ч. 2 ст. 276, ст. 42 КПК, оскільки лише через півроку начальником слідчого відділу поліції прийнято постанову про доручення призначити адвоката для здійснення захисту загиблого адвоката за призначенням.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 03.09.2025 у справі № 283/1459/20 (провадження № 51-960км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130063209>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 49 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua